

Elina Kuutti:

Mikä on Tutoriaali?

Tutoriaali, joka on suoraan käännetty englannin kielen sanasta tutorial, tarkoittaa internetissä jaettava opasta, jonka avulla halutaan opettaa jokin taito tai tieto. Tutoriaaleja eivät ole painetut oppaat, kuten esimerkiksi manga-tyyliä opettava kirjasarja ”How To Draw Manga?” tai kaupalliset opetusvideot. Tutoriaalioinnaisuuksiin kuuluu se, että se on tehty kaikille jaettavaksi maksutta, eikä ainakaan toistaiseksi mikään taho ole yrittänyt hyötyä rahallisesti internet-tutoriaalioinnaisuuksien avulla. Tutoriaaleja löytyy lähes kaikesta; Internet on pullollaan piirustus- ja väritysoppaita, oppaita tietokoneohjelmien käyttöön, novellien kirjoittamiseen ja julkaisuun, ompelu-, neulonta- ja askarteluoppaita tai vaikkapa oppaita banaaniien kuorimiseen. Oppaita löytyy niin isoina kuvatieoostoina, flash-animaationa kuten video ja pdf-tieoistoinakin. Jokaiseen oppimisen arvoiseen taitoon löytyy jonkinlainen opas ja hyvin luultavasti sen voi joko löytää ilmaiseksi netistä tai ainakin ladata omalle koneelleen maksutta.

Internetistä löytyy paljon yhteisöjä, jotka jakavat oman ryhmänsä kesken kiinnostavia tutoriaaleja. Sivujen käyttäjät jakavat omia tekemiään töitä ja suosituimmilta vaaditaan usein ohjeita ja apua, jotta muut käyttäjät voisivat oppia ja kehittyä omilla taidoissaan. Piirustusyhteisöissä kuten DeviantArt, Rate My Drawings ja suomalaisessa Harhakuva.org:ssa jaetaan paljon piirtämiseen, valokuvaamiseen, kuvien muokkaamiseen ja digitaalisen taiteeseen liittyviä tutoriaaleja, mutta myös kirjoitukseen, leipomiseen ja meikkaamiseen liittyviä tutoriaaleja. Videosivustoilla kuten Youtube, Veoh ja Vimeo jaetaan videotutoriaaleja, joita löytyy lähes joka aiheesta ja asiasta. Youtubessa voit oppia soittamaan banjoa, meikkaamaan itsesi Disney-prinsessaksi tai tanssimaan Lady Gagan koreografioiden mukaan. Tutoriaaleja on laajoja, kuten videopelien läpipeluuoppaat, jotka on usein jaettu ainakin 20 osaan ja jonka katsominen vie useita tunteja, mutta myös lyhyitä, joissa opetetaan vaikka lausumaan joku sana.

Tutoriaaleja tekevät vapaaehtoiset internetin käyttäjät, joilla on taito, jonka he haluavat jakaa. Usein taitavilta ihmisiltä pyydetään tutoriaali johonkin tiettyyn asiaan, mutta myös kokemattomamat tekijät haluavat usein jakaa oppejaan. Tutoriaali voi olla hyvinkin yksinkertainen ja sisältää jonkin työn prosessikuvien lisäksi yksinkertaisen selvityksen siitä, mitä jokaisessa työvaiheessa tapahtuu, mutta tutoriaali voi sisältää myös yksityiskohtaisia ohjeita

siihen, miten juuri tällainen tulos saatiin. Ainoa asia, mikä kaikissa tutoriaaleissa on samaa, on se, että ne on jaettu yhteiseksi iloksi kehittämään ja viemään eteenpäin taidosta kiinnostuneita henkilöitä. Tutoriaaleja jaetaan ahkerasti sosiaalisen median sivuilla kuten Pinterestissa, Tumblrissa ja Facebookissa, mutta tutoriaaleja löytyy myös keskustelufoorumeilta ja kotisivuiltakin.

Iina Nokelainen:

Tutoriaalien käyttö opetuksessa

Yleinen ilmapiiri tuntuu olevan se, että opettajan on tärkeää tehdä opetusmateriaalinsa itse - näin ainakin tuntuu olevan kuvataiteen osalta. Valmiita oppikirjoja tehtävineen ei ole oikeastaan edes olemassa, tai niitä ei ainakaan käytetä juuri lainkaan. Hyvä näin, mutta voisiko kuvataiteenopetus silti ottaa mallia muista oppiaineista? Esimerkiksi luonnontieteellis-matemaattisten aineiden opetuksen apuna opettajilla on käytettävissä usein opettajan oma kirja jossa syvennetään itse oppikirjan sisältöjä aukeama aukeamalta ja tarjotaan opetuksen avuksi erilaisia lisätehtäviä ja malleja – eräänlaisia tutoriaaleja. Kuvataidetta kuin myös kaikkia muitakin aineita koskien opetusmateriaalia ja ”how to”-tyyppisiä oppaita on löydettävissä mielin määrin, sekä kirjallisina oppaina että Internetissä. Tässä työssä keskitymme kuitenkin Internetistä löydettäviin oppaisiin ja neuvoihin.

Kuvan tekemistä ja sen tekniikoita käsittelevien tutoriaalien suurin ongelma ja rikkaus lienevät niiden runsaus ja harrastelijalähtöisyys. Materiaalia on runsain mitoin, se on ilmaista, helppo löytää ja usein se on kaikkien käytettävissä. Ongelma on kuitenkin valikoida jyvät akanoiden seasta, eli arvioida sisältöä. Esimerkiksi deviantArtista hakusanalla ”dog tutorial” löytyy helposti kymmeniä, ellei satoja kuvia joille on asetettu nämä hakusanat. Vertailuna kolme erilaista, joista kutakin voi mennä tarkastelemaan linkkien kautta. Googlen kautta haettuna tuloksia löytyisi luultavasti vielä enemmän.

- • <http://www.deviantart.com/art/Dog-Wolf-Tutorial-109437903>
- • <http://lottjuh.deviantart.com/art/Simple-Dog-Body-Tutorial-79208636>
- • <http://sleepingdeadgirl.deviantart.com/art/Dog-Anatomy-Tutorial-2-173128225>

Kolmea esimerkkiä vertaillen on todella tarvetta sisällön arvioinnille. Mikäli lähdetään oletuksesta että opettaja haluaa käyttää jotakin näistä opetuksensa apuna tunnillaan, on valittava joitakin lähtökohtia joista

arvioida tutoriaaleja. Näitä lähtökohtia voisivat olla esimerkiksi yleisluontoisuus, selkeys ja sisällön monimuotoisuus. Mikäli näitä kolmea käytettäisiin ”pisteyttämään” esimerkkejä, nimimerkin *sleepingdeadgirl* anatomia-tutorial olisi kaikkein kattavin, selkein ja yleisluontoisin. *Lottjuh*’n koiranpiirto-opas tarjoaa kuitenkin helpon askel askeleelta-tyyppisen ratkaisun yksinkertaisen maskottimaisen hahmon piirtämiseen. *YamiHin* luonnos-tutorial on ehkä selkeydeltään heikoin, mutta tarjoaa silti melko monimuotoisen, omassa työssä hyödynnettävän tavan luonnostella eläinhahmo. Kaikissa kolmessa esimerkissä on nähtävissä tekijän kädenjälki ja näkemys. Luultavasti yksikään heistä ei tuota kuvia ammatikseen, vaan harrastuksenaan. Mikäli omassa opetuksessaan haluaisi käyttää näiden kaltaisia tutoriaaleja, on syytä ehkä korostaa että tekijänä ei ole ammattilainen tai asiantuntija. Tämän tarkoitus ei ole vähättely. Oman osaamisen vapaaehtoinen jakaminen Internetissä on monille yhteistä iästä riippumatta, ja sen mahdollisuuksien korostaminen voi tuoda oppilaiden omaan kuvankäyttöön ja harrastuksiin lisäsisältöä.

Runsaudenpulan lisäksi tutorialien käyttöä voivat vaikeuttaa tekijänoikeuskysymykset. Esimerkiksi *deviantArt*issa omat julkaisunsa on mahdollista luokitella *Creative Commons* –lisenssillä. Creative Commons on vapaa lisensointijärjestelmä, joka tarjoaa kenelle tahansa mahdollisuuden lisensoida työnsä ja näin säädellä sen tekijänoikeuksia. Esimerkeistä yksi on luokiteltu *Some rights reserved*-lisenssin alle, kahdessa e ole merkintää. Tämä lisenssi sallii kuvan käytön ja kopioinnin, mutta kieltää tekemästä sitä ilman alkuperäisen luojan mainintaa, käyttämästä kuvaa kaupallisessa tarkoituksessa tai julkaisemasta kuvan muokattuja versioita (vapaa käännös). Opetuksen kannalta ongelmallisin lienee muokattujen (*remix, transform, or build upon*) kuvien julkaisun kieltävä säännös. Periaatteessa tällaisten tutorialien ollessa kyseessä on helpointa yrittää ottaa yhteys kuvan alkuperäiseen tekijään ja kysyä lupaa. Aina tämä ei kuitenkaan ole mahdollista. Kuvaa voidaan jakaa eteenpäin alkuperäisen tekijän tietämättä helposti, ja esiintyä alkuperäisenä tekijänä nimimerkin tai anonymiteetin suojissa.

Kuvan tekemiseen ja tekniikoihin liittyvien tutorialien lisäksi kuvataiteenopetuksessa voidaan toki käyttää monenlaisia muitakin tutoriaaleja. Esimerkiksi erilaisten tietokoneohjelmien käyttöön opastavat videotutorialit olisivat varmasti monelle opettajalle jo itsensä kouluttamisen kannalta hyödyllisiä. Esimerkiksi Adoben eri ohjelmien ja niiden työkalujen käyttöön opastavia video- ja kuva- tutorialia löytyy mielin määrin. Suurin osa ohjelmista tarjoaa kotisivuillaankin kysymys-vastaus –osioita tai jopa videoita ohjelman käytöstä. Näin tekee esimerkiksi Adoben ylläpitämä sivusto *AdobeTV*. Usein videoita on löydettävissä tiettyyn tekniikkaan liittyen, esimerkiksi kuinka muuttaa pikseliobjekti helposti muokattavaksi vektoriobjektiksi Adobe Photoshopissa. Vaikka ei hyödyntäisikään näitä välineitä tuntiopetuksessa, on hyvä tiedostaa niiden olemassaolo ja tehdä myös oppilaansa tietoiseksi – ja tätä kautta kehittää heidän tiedonhakutaitojaan.

Eräs keskeinen kysymys, joka liittyy mallin ja sitä kautta myös tutorialin käyttämiseen opetuksessa on kopiointi. Varsinkin pienemmät lapset pyrkivät usein mukailemaan näkemäänsä esikuvaa todella tarkkaan. Tutorialeiden tehtävä on usein antaa viitteellisiä tai yleishyödyllisiä ohjeita, kuten aiemmissa esimerkeissä koiran anatomiaa kuvan tekijälle tai Adobe Photoshopin tietyn työkalun käyttöön liittyviä ohjeita. Mikäli opettaja käyttää vaikkapa kahden pakopisteen perspektiiviä opettavaa tutorialia onkin ehkä syytä korostaa oppilaille omien havaintojen tekemisen mahdollisuus sekä annettava tähän materiaalia. Kopiointia tosin pelätään ehkä turhankin paljon, sillä havaintojaan voi tutkia myös mukailemalla mallia.

Tutorialeiden käyttö opetuksessa ei ole aivan yksinkertaista, vaikka siitä voi tehdä sellaista. Opettajan onkin ehkä syytä miettiä, josko hän itse pystyisi jalostamaan omia ideoitaan ja tuottamaan omaa materiaaliaan olemassa olevia tutorialeja käyttäen. Tutorialeiden yksi tarkoitus on antaa välineitä omaan työhön, ja opettajan olisi syytä ajatella tätäkin ulottuvuutta. Syytä on myös miettiä mahdollista oppiaineiden välistä yhteistyötä tässä yhteydessä, kuin myös materiaalin jakamista työtovereille. Miksi kaikki oma materiaali pitäisikään kasata itselleen ja sitä vartioida mustasukkaisesti? Tekijänoikeusasiat on myös tärkeää muistaa ja niistä on otettava aina selvää jos kuvaa lainaa omaan käyttöönsä. Kaikista edellä mainituista asioista kannattaa myös keskustella oppilaiden kanssa. Miten he kokevat vapaasti jaettavan materiaalin Internetissä? Ovatko he käyttäneet sellaista? Tuottavatko he sellaista?

Yleisiä ohjeita opettajalle

- arvioi tutorialia esimerkiksi näiden ulottuvuuksien avulla; yleisluontoisuus, selkeys, sisällön monimuotoisuus, luotettavuus.
- vertaile samaan aiheeseen liittyviä tutorialeja keskenään
- koosta omaa materiaalia olemassa olevien tutorialejen pohjalta, pidä kuitenkin mielessä lainaamisen ja kopioimisen ero
- Jaa tekeleesi!
- Keskustele oppilaiden kanssa tutorialejen mahdollisuuksista, kritiikistä, tekijänoikeuksista jne.
- tiedosta esimerkiksi Creative Commons-lisenssin alaisia tutorialeja käyttäessä tekijänoikeuskysymykset

Lähteet:

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>

<http://tv.adobe.com>

Neonilla Narjus:

Voiko oppilaita laittaa tekemään kouluopinnoissaan tutorialeja?

Opetuksen yhteydessä opettaja voi antaa oppilailleen tehtäväksi tutorialin tekemisen jostain opetuksen kannalta kiinnostavasta aiheesta. Tutorialit ovat monesti kuvallisia ja videollisia, joten sellaisen tekemisen voi yhdistää luontevasti koulussa esimerkiksi kuvataiteen sisältöihin¹. Osallistava oppiminen, jossa oppilaat joutuvat itse etsimään ratkaisuja ongelmiin, toimimaan ryhmässä ja opettamaan toisia antaa oppilaille vapautta ja vastuuta omassa opiskelussaan. Se myös pakottaa soveltamaan jo opittuja asioita, mikä syventää oppimista.

Tutorialien tekijän tarkoituksena on opettaa jokin asia toisille, mutta niiden tekeminen voi toimia opettavana kokemuksena myös tekijöilleen. Usein sanotaan, mikäli haluaa oppia jonkin asian todella hyvin, se kannattaa opettaa toisille. Suunnitellessaan opettavansa jonkin asian, on pohdittava tarkkaan, mitä itse valmiiksi tietää aiheesta. Monesti huomaa, että omat tiedot ovat puutteelliset ja niitä täytyy täydentää. Tiedot ja taidot täytyy myös osata muuttaa sanallisiksi tai muulla tavalla ymmärrettävään muotoon, esimerkiksi kuvia käyttäen. Muotoillessa osaamaansa asiaa selkeään ja yksinkertaistettuun muotoon, hahmottaa monesti vasta itsekkin, mistä opetettussa asiassa on todella kyse.

Tutorial-tehtävän yhteydessä on mahdollista puhua myös siitä, millaisia ovat hyvät tai huonot opetusmateriaalit. Oppilaiden on hyvä tutustua eri tyyppisiin tutorialeihin ja oppimateriaaleihin ennen omien tutorialien tekoa. Eri tyyppisiin materiaaleihin tutustuttaessa olisi myös hyvä keskustella oppilaiden kanssa siitä, mikä tekee jostain oppimateriaalista onnistuneen tai epäonnistuneen.

¹ Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2004), kuvataide, s. 235-240
http://www.oph.fi/download/139848_pops_web.pdf

Tutorialeja esiintyy enimmäkseen internetissä ja ne on ladattu sinne tekijöidensä toimesta, täysin vapaaehtoisesti. Oppitunneilla tehtyjen tutorial-materiaalien yhteydessä nettiin laitto ei ole yhtä mutkatonta: ensinnäkin, oppilailla on tekijänoikeus tekemiinsä tutorial-materiaaleihin: mikäli tekijöitä on useampi, kaikilta tekijöiltä pitää olla suostumus materiaalin esittämiseen ja levittämiseen. Toisekseen, mikäli oppilaat ovat alaikäisiä, tarvitaan heidän tekemiensä teosten esittämiseen lupa myös heidän vanhemmiltaan. Opettajan kannattaa myös miettiä, missä oppilaiden tuotoksia jakaa: on aivan eri asia ladata oppilaiden tutorialmateriaalit avoimeen verkkoon kenen tahansa katsottaviksi kuin esimerkiksi Moodlen kaltaiseen suljettuun verkkoon, jossa esimerkiksi vain kurssin oppilaat pääsevät katsomaan tuotettuja materiaaleja. Myös Moodleen laittaessa opettajalla tulee olla sekä tekijöiden että alaikäisten tapauksessa myös heidän vanhempiansa suostumus.²

Tekijänoikeuskysymyksiä täytyy pohtia myös, mikäli haluaa näyttää ja käyttää oppilaiden tekemiä tutorialeja sen kurssin ulkopuolella, jolla ne on tehty. Tarkistimme asian tekijänoikeuksia valvovalta Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskukselta ja he sanoivat, ettei oppilaiden tekemiä teoksia, tutorialeja tai oppimateriaaleja ei saa käyttää ilman oppilaiden omaa suostumusta. Väärinkäsitysten välttämiseksi oppilaiden kanssa kannattaa tehdä kirjallinen sopimus siitä, miten ja missä heidän tekemäänsä materiaalia saa käyttää.

Tiivistelmä:

1. Oppilaat voivat tehdä oppitunneilla tutorial-materiaalia, jossa he opettavat toisille jonkin asian.
2. Tutorialeja tehdessä on mahdollisuus oppia syvällisesti asiat, joita opettaa toisille.
3. Tutorialeja suunniteltaessa on mahdollisuus keskustella oppilaiden kanssa siitä, millaisia ovat hyvät opetusmateriaalit.
4. Mikäli opettaja haluaa laittaa oppilaiden tekemää opetusmateriaalia internetiin, täytyy opettajalla olla sekä oppilaiden että alaikäisten lasten kohdalla myös heidän vanhempiansa suostumus. Tämä koskee myös koulun sisäisiä verkkoja, kuten Moodle.
5. Mikäli opettaja haluaa käyttää oppilaiden tekemiä tutorialeja omassa opetuksessaan, täytyy tässäkin tapauksessa opettajalla olla oppilaiden lupa.
6. Opettajalla kannattaa olla oppilaiden ja heidän vanhempiansa kanssa kirjallinen sopimus siitä, miten ja missä oppilaiden tekemää materiaalia saa käyttää.

² Tietoa tekijänoikeuksista

<http://www.tekijanoikeus.fi/sites/default/files/upload/kopiraitti-esite.pdf>